

NEKATERI SODOBNI VIDIKI SLOVENSКИH EMIGRACIJSKIH PROCESOV

Peter Klinar

SKICA O SODOBNIH SLOVENSКИH MIGRACIJAH

Slovenske emigracije v sedanjem času določajo globalnejše družbene razmere. Evropa doživlja z razpadom socialističnih sistemov, s tranzicijo postsocialističnih družb, povezano s celovitimi sistemskimi krizami, nasilnimi etničnimi konflikti in vojaškimi spopadi, z nastajanjem novih nacionalnih držav in novimi migracijskimi pritiski z Vzhoda tektonske spremembe. Hkrati pa potekajo v Zahodni Evropi mednacionalni integracijski procesi. Vsi ti procesi zadevajo novonastalo slovensko državo, ki je na robu balkanskih vojaških spopadov in na meji Zahoda postala nekakšen jez pred migracijskimi pritiski z vzhoda in juga proti zahodu. Od 60-ih let naprej je Slovenija postala izrazita imigrantska država, v katero so se vseljevali številni imigranti s področja nekdanje Jugoslavije, tako da se je vse do 1991. leta povečeval delež neslovenskega prebivalstva, ki je v tem letu dosegal že 12,45 % vsega prebivalstva. Ta trend se je sedaj zaustavil; trajnejšim imigrantom se je pridružilo še veliko število beguncev iz Bosne in Hercegovine.

Slovenija je bila do 90. let imigrantska družba (s pozitivnim migracijskim saldó) in hkrati imigrantska družba z močnimi, že tradicionalnimi emigrantskimi tokovi. Ekonomske emigracije so bile od 60-ih let naprej deloma začasne, z izrazitejšimi remigracijskimi tokovi, ki pa so s stopnjevano krizo v Sloveniji začeli upadati, hkrati pa so se zmanjševali emigracijski tokovi zaradi omejitvenih ukrepov imigrantskih držav. Procesí osamosvojitve Slovenije ne povečujejo števila remigrantov, naraščajo pa emigracije (nestabilnost, negotovost, bližina vojaških spopadov). Začasnejši emigranti so postajali trajnejši, doba njihovega bivanja na tujem se povečuje, hkrati pa se povečuje

tudi izobrazbeni status emigrantov. V obdobju 80-ih let naj bi imela po ocenah že kar ena tretjina emigrantov visoko in višjo izobrazbo, kar kaže na izredno pereč problem bega možganov iz Slovenije. Najbolj razvojno prizadete zaradi bega možganov so nerazvite slovenske regije, ki izgubljajo največje deleže strokovnjakov (Bevc, 1993: 686-699).

Slovenijo lahko označimo za družbo z negativnim migracijskim saldonom, z minimalnimi imigracijami (ilegalnimi, tranzitnimi, s številnimi trajnimi imigranti in begunci in maloštevilnimi remigracijami). Emigracijski tokovi iz Slovenije so maloštevilni, vendar z nesorazmernim begom možganov. Latentna nevarnost za še bolj množičen beg možganov in kvalificiranih delavcev je izrazita in utegne trajati v celotnem tranzicijskem obdobju. Nenazadnje jo vzpodbuja kar številno izobraževanje dijakov v sosednjih državah: v Italiji in Avstriji, pa seveda parvenijski vzponi, pojavi deviacij, nezdrave politizacije ipd., ki odbijajo mlade intelektualce. Uresničevanje teh teženj in še širše emigracijske motiviranosti je odvisno predvsem od migracijske politike imigrantskih držav, pa tudi od uspešnosti tranzicijskih procesov v Sloveniji in njene migracijske politike.

Slovence štejemo za narod z daljšo emigracijsko tradicijo. Vendar v sodobnosti ni opaziti, da bi klasične slovenske emigrantske skupnosti v Evropi in Ameriki predstavljale opaznejša področja novih imigracij Slovencev. V Zahodni Evropi predstavljajo imigrantske slovenske skupnosti, nastale v 60-ih in 70-ih letih množičnih emigracij iz Slovenije, področja sodobnejših združevanj družin in verižnih migracij. Tudi slovenske avtohtone skupnosti v Italiji in Avstriji, kakor tudi na Madžarskem, ne predstavljajo kakšnih izrazitejših območij emigracij iz matične Slovenije, čeprav potekajo opazni tokovi dnevnih migracij iz obmejnih področij Slovenije – med njimi dijakov – v obmejna področja Italije in Avstrije. Iz Slovenije je opaziti tudi trajnejše emigracije podjetnikov in drugih kategorij v Avstrijo in Italijo. Obratni emigracijski tok iz slovenskih skupnosti iz Italije in Avstrije v republiko Slovenijo zaradi nižje stopnje njene razvitosti in tranzicijskih zapletov ni opazen. Prezreti ne kaže emigracij

Slovencev iz Italije, Avstrije in Madžarske, pa tudi ne specifičnih remigracij v Beneško Slovenijo.

Sodobne emigracije Slovencev po razpadu socialističnega sistema ne moremo označiti z značilnostmi emigracij z Vzhoda v tem času. Slovenske emigracije so bile mogoče v obdobju vključenosti Slovenije v jugoslovanski socialistični sistem. Svojo kulminacijo so dosegle v 60-ih letih in v začetku 70-ih let, v postsocialističnem obdobju se v primerjavi s prejšnjimi emigracijskimi deleži v osemdesetih letih niso bistveno povečale. Med emigranti iz Slovenije ni bilo opaznejšega deleža "nezaželenih" emigrantov: fiktivnih prosilcev političnega azila in ilegalnih emigrantov, kakor tudi ne prisilnih emigrantov – beguncev. Struktura emigrantov iz Slovenije je bila ugodna za imigrantske družbe in neugodna za Slovenijo (migracije strokovnjakov, podjetnikov s kapitalom, migracije družinskih članov ipd.).

DEJAVNIKI EMIGRACIJSKEGA POTISKANJA IZ SLOVENIJE IN DETERMINIRANJA EMIGRANTOV

Zastavlja se vprašanje o prihodnjih emigracijskih trendih iz Slovenije. če se ustavimo najprej pri dejavniki potiskanja iz Slovenije, potem je nedvomno potrebno omeniti vse probleme tranzicije v postsocialističnem obdobju: od razvoja gospodarstva, življenjskih razmer, omejevanja nezaposlenosti, delovanja trga in vključevanja v mednarodne tokove do uveljavitve pluralističnih demokratičnih in stabilnejših političnih razmer in uveljavljanja civilne družbe, širjenja medsebojne strpnosti in dviga kulture ter etnične ravni. Uveljavljanje vseh teh procesov bo nedvomno dolgotrajno in zapleteno, o čemer pričajo notranji konflikti v Sloveniji, ki jih lahko označimo za specifične konflikte majhnega družbenega sistema, zaostalega v svojem zgodovinskem razvoju. Značilnosti slovenske netolerance do drugačnega, zavistnost, privošljivost ter razdražljivo prepirljivost lahko pripišemo tudi majhnosti narodnega prostora, neredko provincialni zaprtosti, kjer je veliko ljudi med seboj v primarnih odnosih ali v odnosih medsebojnega poznanstva. Znano pa je, da izbruhnejo najostrejši rušilni konflikti v okviru majhnih, kohezivnejših skupin in med

njimi, kjer konflikti ogrožajo njihov obstoj in so osredotočeni in nerazpršeni, v takšnih razmerah zaradi čustvene vzbujenosti težko pride do medsebojnih prilagajanj in transformiranja konfliktov v blažje oblike disjunktivnih procesov. Morda je z razlago zaostrenosti konfliktov in njihovim težavnim reševanjem mogoče pojasniti številne osebne razloge za emigracije na tuje pa tudi konflikte znotraj slovenskih emigrantskih etničnih skupnosti, nezadostne interese za sodelovanje med emigrantskimi etničnimi skupnostmi in matično slovensko družbo, med različnimi generacijami emigrantov ipd. Očitno je, da Slovenci težko dosegajo strukturalne vidike enotnosti, ki nastajajo z reševanjem individualnih in skupinskih nasprotij s procesi akomodacije, minimalne koeksistence različnih interesov, povezane z emocionalno koeksistenco. Sociološko minimalno enotnost označujemo kot težnje posameznikov in skupin k integraciji in solidarnosti.

Zdi se, da slovenski narod kot globalna družbena tvorba ni posebej učinkovito združevalno deloval v smeri narodnega in še posebej nacionalnega poenotenja, kar moremo pripisati poznemu nastanku slovenske nacionalne države. Nacionalna država namreč s svojim monopolom uveljavlja koncept nacionalne identitete, ki zahteva od lastnih državljanov visoko stopnjo lojalnosti. Nacionalna identiteta se pri Slovencih ni mogla izraziti, saj so bili v vsej svoji moderni zgodovini, ko so se oblikovali kot narod, vključeni v druge državne tvorbe, ki jim niso priznavale samostojnosti. (Rex, 1992: 65–74). Hkrati je slovenski narod spriču svoje omejene nacionalne suverenosti in nerazvitosti zaostajal v odprtosti v mednarodni prostor. Omejene medetnične komunikacije so omejevale razvoj tolerantnega etničnega pluralizma. Dolgotrajnejša endogamna zaprtost pomeni blokado posameznika s strani izvirne etnične skupine, iz katere sledijo emigracijski pobegi (Kinnear, 1992: 39–63).

Slovenski emigranti so prinesli s seboj le slovensko etnično, narodno identiteto in zavest ali pa so to zavest in identiteto prenesli na svoje potomce. To etnično identiteto so gojile najprej njihove emigrantske etnične skupnosti. Nacionalne identitete pa niso imeli izoblikovane zaradi neobstoja slovenske nacionalne

države. Zaradi tega so se v imigrantskih družbah srečevali z manj konflikti kot drugi imigranti, ki so zapuščali svoje izvirne nacionalne države, ker so se lažje prilagajali na identiteto imigrantske države, kljub ohranjanju svoje izvirne etničnosti. Tako pri njih ni prihajalo do konfliktov med dvema nacionalnima identitetama, ampak le do konfliktov med izvirno etnično identiteto in nacionalno identiteto imigrantske države.

Prisotnost etnične narodne identitete v emigrantskih etničnih skupnostih brez nacionalne identitete ni le omejevala procesov povezovanja Slovencev z različnim ideološkim prepričanjem, marveč je morebiti omejevala tudi sodelovanje emigrantov z njihovo izvirno slovensko družbo.

Ni presenetljivo, da se po osamosvojitvi v Sloveniji razvija etnični, ne državljanski nacionalizem. Njegova značilnost je, da temelji na prepričanju o skupnem etničnem poreklu in se pojavlja v družbah, v katerih se kaže vakum demokratičnih institucij. Državlanski nacionalizem pa izhaja iz rojstva v okviru določenega državnega ozemlja (nacionalnega prostora) in ne pripisuje pomena kulturnemu, etničnemu poreklu. Uveljavlja se v institucionalno razvitejših demokracijah (Snyder, 1993: 5-26; Južnič, 1993: 265).

Močna slovenska nacionalna zavest se je med avtohtonimi prebivalci v Sloveniji pojavila v procesih osamosvajanja. Nastanek nove nacionalne države in hkrati nasilni razpad jugoslovanske federacije nista vplivala vzpodbudno na razvoj nerazvitega etničnega pluralizma. Nastajanje novih nacionalnih držav spremljajo okrepljeni nacionalizmi. Pozni procesi nacionalnega oblikovanja še ne vplivajo na narodno in nacionalno poenotenje. Začetki demokratičnega institucionaliziranega pluralizma so konfliktni navznoter med pripadniki avtohtone etničnosti in navzven do pripadnikov drugih etničnosti – predvsem imigrantov (etnocentrični nacionalizem) (Klinar, 1992: 19-27, 69-83).

Ko izpostavljamo tranzicijske probleme v Sloveniji kot vzpodbujevalne emigrantske dejavnike, ob splošno znanih dejavnikih omenjamo še izvore netolerantnosti in notranjih

konfliktov (1. majhnost in nevarnosti konfliktov v primarnih odnosih in razmerjih znanstev in 2. pozno uveljavljanje nacionalne identitete s težavami narodnega in nacionalnega poenotenja ter uveljavljanja etničnega pluralizma). Zdi se, da pospešeni procesi tranzicije ne smejo prezreti tudi teh dveh izpostavljenih problemov, ki sta dokaj pomembna za prihodnje emigracije in razmerja med imigranti in njihovimi skupnostmi ter izvirno slovensko družbo. Uspešni tranzicijski procesi pomenijo tudi relativno hitre prehode novih nacionalnih držav od tradicionalnih proti modernim nacionalnim državam.

ZUNANJI DEJAVNIKI – POMEMBNI ZA EMIGRACIJE SLOVENCEV

Na splošno se zdi, da je med zunanjimi dejavniki migracij – ti so glede na moč zahodnih družb odločilni – več zaviralnih kot pospeševalnih. Imigrantske zahodne države administrativno omejujejo nove imigracije, pripravljene so na različne scenarije, s katerimi bi se obranile množičnih migracij z Vzhoda, še posebej prosilcev azila (kvaziazilantov) in ilegalnih imigrantov. Imigrantske države kljub ohranjanju nacionalne avtonomije pri sprejemanju novih imigrantov usklajujejo administrativne omejitvene ukrepe. Zahodne evropske države imajo zelo različno nacionalno migracijsko politiko, ki, kot se zdi, predstavlja tudi eno od zavor pri nadnacionalnih zahodnoevropskih integracijah. Te razlike nastajajo med starimi, tradicionalnimi in novejšimi imigrantskimi državami (Italijo), med Veliko Britanijo in drugimi zahodnimi državami ipd. Omenjene razlike so vidne, ne le v zvezi s sprejemom imigrantov, marveč tudi v odnosih do trajnejših imigrantov glede priznavanja pravic, podeljevanj državljanstva, načinov integriranja ipd.

Migracijska politika imigrantskih držav postavlja ostro mejo svobode gibanja med članicami Evropske skupnosti in zaprte meje za nezaželene kategorije imigrantov iz držav nečlanic ES. Politika imigrantskih držav je izrazito dvojna in je zgodovinsko pogojena: na eni strani s kolonijalnimi izkušnjami in na drugi strani z dihotomijo zahodna – vzhodna Evropa. Zdi se, da niso neutemeljena pričakovanja o gibanju kapitala z Zahoda na Vzhod

in o gibanju ljudi v obratni smeri z Vzhoda na Zahod. V mednarodni migracijski politiki izrazito dominirajo interesi razvitih zahodnih imigrantskih držav, tako da interesi nerazvitih emigrantskih držav ne prihajajo do izraza.

Z naftno krizo sredi sedemdestih let, še posebej pa po razpadu vzhodnih socialističnih sistemov, se je podrlo nihajoče ravnotežje med svobodo migracijskih gibanj in kontrolo nad njimi s strani imigrantskih držav. Politika se je izrazito nagnila na stran kontrole. Kontrola nezaželenih imigrantov se je tako zaostрила, da so prizadete tudi druge kategorije novih imigrantov, saj postajajo sumljivi prav vsi. Internacionalizacija policijskih ukrepov je enostranska. Politika imigrantskih držav je povsem osredotočena na kontrolo in zaradi tega opazno zanemarja pravice imigrantov.

Gesla migracijske politike Zahoda kažejo na spremembe te politike do sodobne stroge kontrole migracij. V osemdesetih letih je veljalo geslo integriranja in repatriacije, v devetdesetih letih prodira geslo integracije in kontrole, sedaj pa se srečujemo z gesli integracije in izločanja ilegalnih ter navideznih prosilcev političnega azila, poudarja se pomembnost nacionalne identitete, varnosti in javnega reda. Ta gesla so povezana s prehodom od liberalizma do intervencionizma, s prehodom začasnih v trajnejše migracije, od ekonomskih migracij delovne sile k celovitejšim družbenim migracijam, od samskih migrantov do družinskih članov migrantov, od evropskih migrantov, kulturno sorodnih, do neevropskih, kulturno različnih migrantov, od selekcioniranih, želenih, do neselekcioniranih, nezaželenih (Kinnear, 1992: 39-163; King, 1992, Giorgi, 1992: 25-37); Silverman, 1992: 153-161, 77-81, 133-147).

Raznoteri administrativni omejitveni ukrepi, naperjeni proti novim imigracijam, nevzpodbudno vplivajo na odnose imigrantskih držav in njihovih avtohtonih prebivalcev do trajnih imigrantov. Naraščajo pojavi ksenofobije z zaostrenimi vandalskimi, nasilnimi potezami, pojavi etnocentričnega nacionalizma, diskriminacije, segregacije. Ksenofobija se še posebej širi na regionalni in lokalni ravni, v ožjih družbenih segmentih. Ni nenavadno, da se

specifični ksenofobični pojavi širijo tudi v razmerjih trajnih – že integriranih imigrantov – do novih kategorij imigrantov. Imigrante zaradi takšnih odnosov, ki jih doživljajo, izraziteje prizadeva – zaradi hierarhije kultur in vidnih pojavov etnične stratifikacije – difuzija identitet, stopnjujejo pa se tudi socialni problemi, pojavi deviacij ter socialne patologije. Zdi se, da se sodobni imigranti še zmeraj srečujejo z dvema klasičnima imigrantskima dilemama: prva univerzalistično-asimilacionistična je močno naslonjena na kolonialno prakso in politiko velikih in močnih imigrantskih držav, ki pa sedaj, ko se srečujejo s kulturno različnimi imigranti, začenjajo dvomiti v njeno uresničljivost in integracijsko učinkovitost. Zato ostaja in se poraja tudi druga klasična imigrantska dilema, ki temelji na ekstremnem nacionalizmu in rasizmu o nezdržljivosti različnosti, s težnjami po segregaciji in izločitvi imigrantov. Uresničevanje zamisli in poskusi tolerantnega etničnega pluralizma v odnosih med avtohtonimi in imigranti usihajo in ostajajo odprti procesi integracije imigrantov na teh izhodiščih (Silverman, 1992: 111–126; Rex, 1992: 65–74).

Kategorije prisilnih in nezaželenih imigrantov težko oblikujejo svoje imigrantske etnične skupnosti, včasih se celo težko vključujejo v že obstoječe imigrantske skupnosti njihove etničnosti. Netoleranten odnos imigrantskih družb do imigrantov nevzpodbudno vpliva na delovanje in relativno avtonomijo imigrantskih etničnih skupnosti in na njihovo sodelovanje, tako z imigrantsko kakor tudi z izvorno emigrantsko družbo.

Kot smo že omenili, povzroča osredotočenje imigrantskih družb na kontrolo novih imigracij in tudi trajnejših imigrantov zanemarjanje obsežnega področja pravic imigrantov. Imigrantske države pri zagotavljanju teh pravic niso aktivne. Kljub evropskim integracijskim procesom niso storjeni kakšni opaznejši koraki v smeri poenotenja v zvezi s temeljnimi imigrantskimi pravicami. So države kot Francija, kjer je državljanstvo tesno povezano z nacionalno pripadnostjo; druge (Velika Britanija) ne povezujejo nacionalnosti z državljanstvom, marveč omogočajo pridobitev političnih pravic s pripadnostjo nekdanjemu kolonialnemu imperiju. V tretji sklop se uvrščajo nordijske države, ki priznavajo imigrantom volilne pravice pri lokalnih volitvah.

Predlogi o tem, da je potrebno državljanstvo ločiti od nacionalne pripadnosti in ga vezati na prebivališče, v sedanosti nimajo veliko možnosti, da bi se uresničili. Imigrantska Zahodna Evropa ostaja dvotirna – zveza nacionalne pripadnosti in državljanstva, kar pomeni, da se politične in na njih vezane socialno-ekonomske pravice podeljujejo po kriterijih prirojenih (etničnih in rasnih) značilnosti. Vse kaže, da se razmere v Zahodni Evropi nagibajo proti neinstitucionalnemu, omejenemu priznavanju imigrantskih manjšin in se odmikajo od institucionalnega priznavanja imigrantskih manjšin, ki zahteva emancipacijo in reprezentanco imigrantov ter zagotovitev njihovih pravic tudi z uveljavljanjem pozitivne diskriminacije.

Sedanja dogajanja, ki prizadevajo trajne imigrante, nevzpodbudno vplivajo na nove emigracije. Dejavniki privlačevanja v imigrantske družbe so okrnjeni, čeprav ostajajo življenjske razmere v teh okoljih izrazito privlačne za migrante iz nerazvitih okolij, kjer naraščajo revščina in nasilni spopadi.

Institucionalno priznavanje posebnega manjšinskega statusa imigrantom (ne povsem identičnega s statusom avtohtonih in etničnih manjšin) se povezuje z ločevanjem državljanstva od nacionalnosti ali narodnostne pripadnosti in s širšim univerzalnejšim pogledom na pravice imigrantov, kot se kaže z zornega kota nacije: s stališča nacionalnosti in varovanja nacionalnega interesa, kar moremo označiti za monopol državnega aparata in postopkih pridobitve državljanstva z naturalizacijo. Ločevanje pravic od nacionalne ali etnične pripadnosti hkrati pomeni ločevanje kulturne konformnosti od različnih možnosti šolanja in zaposlovanja ter preseganja: inkogruence med socialno-ekonomskimi in političnimi statusi imigrantov, med načeli o individualni enakopravnosti ter etnocentrični skupinski diskriminaciji imigrantov (Silverman, 1993: 126–170).

PODOBA O SLOVENSKIH EMIGRANTIH IN NOVE EMIGRACIJSKE MOŽNOSTI

Zastavlja se vprašanje, kakšna je na sploh podoba v zahodnoevropskih družbah o slovenskih trajnih imigrantih in

kakšne so možnosti za nadaljnje emigracije. Raziskave v sedemdesetih letih so kazale, da so bili slovenski emigranti, če so jih identificirali kot posebno etničnost in jih niso šteli med Jugoslovane, dokaj visoko uvrščeni na etničnostratifikacijski lestvici, takoj za imigranti iz zahodnoevropskih držav in pri vrhu kategorij imigrantov z manj razvitih južnih in vzhodnih emigrantskih področij. Ta uvrstitev je temeljila na delavnosti, prilagodljivosti slovenskih imigrantov, njihovi kulturni bližini z avtohtonim prebivalstvom ipd. (Migracije, bilten 14, 1977: 78–80). Z razpadom socialističnih režimov in emigracijsko odprtostjo postsocialističnih družb srednje in vzhodne Evrope se povečuje konkurenčnost med imigranti na Zahodu, kar utegne nekoliko spremeniti etnično stratifikacijsko lestvico in ugodno uvrstitev slovenskih imigrantov na njej. Konkurenčni jim postajajo predvsem imigranti iz srednje Evrope, pa tudi številni imigranti – strokovnjaki – iz vzhodne Evrope.

Slovenski trajnejši imigranti in njihove etnične skupnosti v tujini ne poznajo kakšnih opaznejših političnih in prilagoditvenih problemov. Niso v konfliktih in antagonizmih z drugimi etničnimi kategorijami imigrantov, kar velja na primer za imigrante iz drugih delov nekdanje Jugoslavije. Prav tako ne predstavljajo simbolne tarče – grešnih kozlov – za ksenofobične izbruhe avtohtonega prebivalstva, kar se na primer dogaja s Turki, imigranti iz Azije ipd. Tudi relativna maloštevilčnost slovenskih imigrantov in majhen obseg novih potencialnih emigracij iz Slovenije vodi do sklepa, da je podoba o slovenskih emigrantih v primerjavi s podobo o imigrantih iz večine postsocialističnih družb specifična. Strah pred njimi in njihovimi novimi tokovi – v kolikor jih Zahod sploh identificira kot posebno etnično kategorijo – ni prisoten.

Na splošno pa prizadeva podobo slovenskih trajnih emigrantov na Zahodu in možnosti za njihove nove emigracije nasilen način razpadanja nekdanje Jugoslavije z izbruhom najhujšega novega kriznega področja v tem prostoru in še vedno se srečujemo z nediferenciranim pojmovanjem Jugoslovanov v tujini, z geografskim neznanjem o lokaciji Slovenije in s politično neseznanjenostjo o razmerah v Sloveniji ipd. Imigrantsko podobo

Slovencev in njihove nove emigracijske možnosti kvarijo tudi ekonomsko neuspešni poskusi slovenskega kapitala v tujini, predvsem pa raznotere otroške bolezni nove slovenske nacionalne države: od politične prepirljivosti in vsesplošne sprtosti, neučinkovitosti ekonomske tranzicije do raznoterih afer, po katerih postajamo po svetu poznani, še posebej pa tistih, ki utegnejo imeti tudi mednarodne posledice (tranzit orožja, ali morebiti celo trgovina z orožjem). Med nevzpodbudne dejavnike, ki zadevajo slovenske emigracije in emigrante, uvrščamo majhnost Slovenije in njeno majhno moč, kar ji ne obeta, da bi utegnila kaj bolj izrazito vplivati na evropsko migracijsko politiko.

AKTIVNEJŠA MIGRACIJSKA POLITIKA SLOVENIJE

Nevzpodbudno za prihodnje emigracijske tokove iz Slovenije je, da Slovenija ni oblikovala svoje migracijske politike in da zanemarja razvijanje stikov s svojimi trajnimi emigranti. Opustila je tudi že začeta prizadevanja za usmerjanje remigracijske politike, pa tudi zamisli o tretji slovenski univerzi (sodelovanje s slovenskimi znanstveniki na tujem) kot učinkovitim načinom omejevanja posledic bega možganov. Zamisli o sodelovanju v slovenskem kulturnem prostoru (matična Slovenija, Slovenci v zamejstvu in slovenski emigranti po svetu) se prepočasi in v premajhnem obsegu uresničujejo. Med neizoblikovanost slovenske migracijske politike sodi tudi njena pasivnost v zvezi z opravljanjem vloge jezu pred migracijskimi pritiski z Vzhoda in Juga proti Zahodu. Graditev migracijske politike v Sloveniji je zahtevna naloga, saj je Slovenija imigrantska in emigrantska družba – obe vrsti politik je težko usklajevati, vendar je prizadevanj v tej smeri premalo, razen izrabljanja imigracijskih problemov za pridobivanje moči političnih strank v medsebojnih spopadih za oblast in vpliv. Odveč je omenjanje, kako je migracijska politika povezana z demografskimi, ekonomskimi, regionalnimi, razvojnimi in drugimi vidiki, ki so usodno pomembni za majhen nacionalni prostor. Politične razmere po osamosvojitvi Slovenije omogočajo sodelovanje z vsemi različno politično in ideološko usmerjenimi Slovenci po svetu, premiki v tej smeri so opazni in to možnost bi bilo treba izrabiti bolj kot doslej.

Če bo Slovenija gradila svojo migracijsko politiko do imigrantov v svoji družbi neobremenjeno s kolonijalnimi izkušnjami in dominantno močjo, kar velja nasploh za imigrantske države, potem bo imela tudi moralni in politični kapital za kritično vrednotenje politike imigrantskih držav, še posebej v odnosu do slovenskih migrantov. Odpirale se ji bodo možnosti vplivanja na preusmeritev migracijske politike od intervencijsko-kontrolnih potez proti iskanju razvojnih alternativ mednarodnim migracijam in zagotavljanju pravic imigrantov ter preseganju načina njihove vsiljene asimilacije ali segregacije s tolerantno etničnopluralistično integracijo. Seveda zahteva takšna migracijska politika lastno aktivno emigracijsko in remigracijsko politiko z razvitimi oblikami sodelovanja s trajnimi emigranti.

Širši protislovni procesi, povezani tudi z migracijami: odprtost v svet in zaščita nacionalnega prostora s postavljanjem zidov, integracija in diferenciacija, priznavanje pravic avtohtonim manjšinam in nepriznavanje pravic imigrantskim manjšinam, zavzemanja za pravice lastnih emigrantov in neuresničevanje pravic do imigrantov v lastni družbi, so izzivi sodobnega družbenega razvoja (Mlinar, 1993: 665-667).

VIRI:

- * Razprava je bila kot referat prebrana na 2. mednarodnem znanstvenem srečanju raziskovalcev izseljenstva 8. oktobra 1993 na Opčinah nad Trstom.
1. M. Bevc, 1963: Emigracije, remigracije, beg možganov, primer Slovenije, Teorija in praksa, str. 8.
 2. S. Giorgi idr., 1992: The Internal Logic and Contradictions on Migration Control, Inovation in Social Sciences Research, str. 3.
 3. S. Južnič, 1993: Identiteta, FDV, Teorija in praksa, Ljubljana.

4. M. King, 1992: The Impact of EC Border Policies on the Policing of Refugees in Eastern and Central Europe, *Innovation in Social Sciences Research*, str. 3.
5. R. Kinnear, 1992: National Culture, Migration and Xenophobia, *Innovation in Social Sciences Research*, str. 3.
6. P. Klinar, 1992: Slovenska nacionalna zavest v času osamosvajanja, O mednacionalnih odnosih v Sloveniji, v: Slovenski izziv (N. Toš, ur.), IDV FDV, (N. Toš, ur.), IDV FDV, CJMMK, Ljubljana.
7. Migracijski bilten 14, 1977, FSPN, RI CJMMK, Ljubljana.
8. Z. Mlinar, 1992: Prostorska mobilnost v dolgoročni perspektivi, *Teorija in praksa*, str. 7-8.
9. J. Rex, 1992: Ethnic Mobilization in a Multicultural Society, *Innovation in Social Science Research*, str. 3.
10. M. Silverman, 1992: Deconstructing the Nation, Immigration, Racism, and Citizenship in Modern France, Routledge, London.
11. J. Snyder, 1993: Nationalism and the Crisis of the Post-Soviet State, *Survival*, str. 1, vol. 35.

ABSTRACT

**SOME ASPECTS ABOUT CONTEMPORARY SLOVENIAN
MIGRATION**

Peter Klinar

In memory of Dr. Peter Klinar, an expert on migration movements in Slovenia and a contributor to our periodical, we publish this as yet unpublished contribution to the Second International Conference of Immigration Researchers in Opicina, Italy, on October 8, 1993. In it, the author opens debate and introduces research about contemporary Slovenian migration at home and abroad, and about the factors leading to emigration from Slovenia. He also outlines the image of Slovenian emigrants and new possibilities for emigration. He concludes with an examination of the active migration policy of Slovenia, which reflected conditions in 1993.